

آنوقت میدیدید که چه صدمات بزرگی وارد میآید و دچار چه نوع محظوراتی میشدیم پس بنده آن اهمیت را خیلی بالاتر میدانم و اساساً عرض می کنم یک چیزی که اصل عملش دشمن استقلال مملکت است نه در ایران بلکه در هر مملکتی وقتی که یک همچو حرکتی واقع شد باید در مقابل او یک قوه قاهره جابر دولتی بایک اقدامات سختی جلو گیری نماید ولی بدبختانه می بینیم در یک موقعی این اتفاق واقع شده و این اقدام را کردند که هیچ قوه نداشتیم بجهت اینکه الان پنجروز است که از این اتفاق گذشته است و ما نمیدانیم چه بگوئیم و از کی سؤال کنیم که در این باب چه اقدامی کرده ایدومی کنید بجهت اینکه اساساً این یک حرکتی است که خودش مضر بحال مملکت است و عرض کردم آن کسی که اینکار را کرده دشمن استقلال مملکت بوده است و نمیدانیم از کی باید خواست که جلو گیری از این حرکات نماید تا دیگر تکرار نشود آیا ما میخواهیم آدم تازه پیدا کنیم کسی را نداریم که انتخاب نمائیم ولی چون گفته شد دیگر تکرار نمیکنم و امیدوارم که تاپس فردا یا پسین فردا کابینه وزراء تشکیل شده و بمجلس معرفی شود ولی میدانم که اگر یک ماه هم بگذرد و کابینه تشکیل نشود از خارج اشخاص پیدا نخواهند شد یا از همین اشخاص این مملکت هستند باید پیدا کرد و انتخاب نمود و اساساً میخواهم متوجه کنم خاطر آقایان را که یک قدری بهتر چشم باز کنند و به بینند چه شده است بنده که خیلی خیلی متعجبم و هر قدر فکر می کنم می بینم که در یک سال و هفت ماه قبل از این یک عده که یکی از آنها در تبریز و یکی در کیلان و یکی در یاریس و یکی در اصفهان بوده است یک چیزی آنها را طوری پیکرشته و متفق نمود که با آن قوای استبدادیه که همه میدانیم در پیش داشتند و با آن زحمات فوق العاده که در تحصیل اطلاع از هم دیگر داشتند که اصلاً راه مغایره مسدود بود و بتوسط ناصد های نامعلوم یا اشخاصی که کسی آنها را نمیشناخت از هم دیگر مطلع میشدند با آن حال و با آن زحمت و موانع فوق العاده که داشتند با یک اتفاق فوق العاده کردند آنچه را که کردند و دیدند که برداشتند آن مانعی را که گمان می کردیم فوق هر چیزی باشد و نمیدانم چه سبب شده و چه مانعی رو داده که همان عده با اینکه امروز در طهران سپیاشند و تمام در یک مرکز جمع هستند از هم متفرق شده اند و بنده بهمان آقایانی که مؤسس این کار بوده اند و آن اتفاق و اتحاد را کردند امروز در اینجا (محل نطق) با آواز بلند خطاب می کنم که ای آقایان چه چیز امروز سبب شد که از هم متفرق شدید چه شد آن اتفاق و اتحادی که در ۱۷ یا ۱۸ ماه قبل از این با آن بعد مسافت با هم داشتید کجا رفت آن همت وطن خواهی شما که با آن اتحاد فوق العاده هر اقدامی را خواستید کردید و هیچکس نمی تواند شك کند که دست از جان و مال همه چیز خود برداشتید تا آنکه قوه استبداد را از بین برداشته مقاصد خود را بدست آورید و امروز بکلی مدهوش افتاده و ساکت نشسته اید من گمان میکنم

که همه ما را یک پریشانی حواس بایک بیهوشی فرا گرفته است که واقعا نمی دانیم بانمی خواهیم بدانیم چه باید کرد و چه خواهد شد می فرمائید لایحه خوانده شود بنده عرض می کنم که یکی از ارکان آن لایحه رفته است یعنی یکی از آن ۲۰ نفر را آن طوریکه می دانید شهید کرده اند باید اولاً عرض او معین شود تا اینکه مداخل آن لایحه شویم با این حال بنده خطاب میکنم بهمان آقایانی که با آن حرارت فوق العاده کردند آنچه را که کردند و حالا یکجان مدهوش افتاده اند و تمام آقایان نمایندگان محترم که بخود بیایید و یک قدری نگاه بکنید به بینید آیا با این اوضاع حالیه ما اینجا بنشینیم لایحه بخوانیم و حرف بزنیم نتیجه چه خواهد شد بعقیده بنده باید اول سرداران و بزرگان این ملت و فاتحین و آقایان را که لازم است مداخله داشته باشند جمع کنیم در یک جا بنشینیم ببینیم تکلیف چیست و یک ترتیبی برای خودمان بدهیم بمفکر چیزهای دیگر باشیم ببینید از چنین موقعی دهروز است می گذرد و یک کابینه نمی توانیم تشکیل بدهیم چرانی توانیم اشخاص نداریم که داریم بنده تصور میکنم که یک چیزی امروز داخل این مملکت شده است که اعضای مملکت را این طور از هم جدا و متفرق کرده است و آن جز نفاق است و امروز چنانچه عرض کردم یک اتفاق و اتحاد فوق العاده لازم است که مملکت را در طریق مستقیمی نگهدارد که بتواند مشی کند اگر چه بنده در حقیقت دراز نفسی کردم ولی بازم لازم می دانم عرض کنم بان آقایان که همان طوریکه با هم متفق بودید با اتفاق و اتحاد خودتان باقی باشید و از هم متفرق نشوید و اساس عیب اینکار را پیدا کنید که آن چیزیکه آنروز شماها را متحد کرده بود چه بود و آن چیزیکه امروز سبب تفرقه شماها شده است چیست و آن عیب را از بین بردارند والا بی خجالت عرض می کنم که با این وضع نمی شود کار کرد .

لواء الدوله - شما دست اجنبی را ببرید همه با هم متحدند .

افتخار الواعظین - بنده عرض می کنم در مجلس آمدن و بعضی مذاکرات رسمی کردن و بعضی مذاکرات را مستور کردن و ساکت نشستن چه صورت دارد و در خارج بنده می شنوم که همدمان اصفهان عراق استر آباد تعطیل کرده اند اولاً باید فهمید که این خبرها راست است یا دروغ اگر دروغ است منشاء حدوث این دروغها را در میان مردم بدانیم کیست که این قسم دروغها را در میان مردم انتشار میدهد و اذهان و قلوب مردم را مشوب مینماید و اگر راست است باید بفهمیم چه را تعطیل کرده اند یا با هر کی بوده است و چه میخواهند و در این مرکز هم که تعطیل نموده اند برای چیست اگر برای شهادت حضرت آیه الله بهجانی است که بنده گمان نمیکنم در تمام روی زمین از عوالم اسلامیت کسی باشد که از وقوع این حادثه متأثر و منحصر نباشد و حتی الامکان بر فرد فرد مسلمانها واجب است بلکه میخواهم عرض کنم لظرفیاض بومیه آنها است که سعی کنند قاتل را پیدا نمایند و اذهان عامه را از بین تزلزل خارج نمایند و اگر برای اینواقعه نیست برای چیست چه میگویند و چه میخواهند مجلس شورای ملی امروز در ادای کدام وظیفه

خودش فی الجمله مسامحه کرده است که اذهان مردم نسبت بو کلا و نسبت بمجلس شورای ملی مشوش و مضطرب شده است والا این تعطیل برای چیست در صورتیکه از برای احترام تعزیت از طرف مجلس امری نشده است که تعطیل نمایند و بنده بر حسب تکلیف خودم لازم میدانم عرض کنم فرد فرد و کلاه اول وظیفه شان حفظ استقلال مملکت و پس از آن نگاهداری اساس مشروطیت و مجلس مقدس شورای ملی و امروز معرکین و مفسدین هستند که اساس مملکت شمارا متزلزل کرده و میکنند و خواهند کرد پس بنده لازم میدانم که مجلس شورای ملی اول رفع مفسدین که نگران همچو روزی بودند و منتظرند یک کمتر مسامحه در مملکت شما واقع شود که آن را وسیله فرار بدهند از برای پیش بردن مقاصد و اغراض شخصی خودشان و بردن این مملکت و بمجلس است که هیچ اقدامی ننمایند مگر رفع و دفع مفسدین و مفسدین .

رئیس - در خصوص تعطیل ولایات گمان نمیکنم صحت داشته باشد و حالا آقای دبیر المملک حاضرند ممکن است در اینخصوص توضیحات بدهند .

دبیر المملک - بموجب راپورتهای رسمی تلگرافی در اغاب ولایات فاتحه گذاشته اند و یکروز هم تعطیل کرده چنانچه تا بحال مرسوم بوده است که تا بحال برای فوت هر یک از آقایان و حجج اسلام این اقدام و تعطیل را میکردند غیر از این راپورت دیگری نرسیده است اما در باب اقدامات وزارت داخله گویا بر احدی پوشیده نباشد که با کمال جدیت مشغول هستیم و چندین راه هم پیدا کرده ایم که شاید انشاء الله بتوانیم قاتل را دستگیر نمائیم اما این مسئله را نمیتوان اسباب یا محل ظنی از برای بی نظمی قرار داد بواسطه اینکه این اتفاقات در خیلی از ممالک و خیلی از شهر های متمدنی که قوه نظمی و ضبط آنها خیلی محکم است واقع میشود مثل اینکه در حضرت عبدالعظیم با آنکه خیلی مفتشین داشتند و از هر طرف مواظب بودند ناصر الدین شاه را کشتند این چیزها چیزی نیست که انسان این ها را دخالت در نظر کلیه مملکت بدهد یک چند نفر اشخاص لامذهبی که ندانسته اند چه میکنند یک چنین اسباب اضطرابی را فراهم آورده و این خرابی را برای مادرست کرده اند و امیدواریم که آنها هم بجزای خودشان برسند و فعلاً در نهایت جدیت مشغول کاریم .

رئیس - آقای حاجو آقای پیشنهادی کرده اند قرائت میشود .

[آقای میرزا ابراهیم خان قرائت نمود .]

بنده پیشنهاد میکنم همان طور که حضرت رئیس فرمودند خوب است مجلس را برای شرکت در عزاداری ختم نموده منتظر باشیم کابینه تشکیل شود

رئیس - هر کسی این پیشنهاد را تصویب میکند قیام نماید .

اغلب قیام نمودند ([رئیس حرکت کرد و مجلس یک ساعت قبل از ظهر ختم گردید .

جلسه ۱۴۰
صورت مشروح روز شنبه ۱۶ رجب
المرحوم ۱۳۲۸
 مجلس سه ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء المملک تشکیل شد .

و صورت جلسه سه شنبه ۱۲ را آقای معاضد الملک قرائت نمودند ؟
رئیس — در صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست بفرمائید .
ارباب کیخسرو — عرض بنده هم داخل صورت مجلس است و هم خارج است اگر اجازه بفرمائید عرض کنم .
رئیس — اگر راجع بصورت مجلس است بفرمائید .

ارباب کیخسرو — اولاد رباب کابینه میخواستیم عرض کنم که تشکیل شده و امروز معرفی خواهند شد یاخیر ؟ ثانیاً در چهار روز قبل در این جا حادثه واقع شده که قدری با اداره مباشرت بر میخورد خواستم عرض کنم که هیچ قصوری از این محوطه نشده است روزیکه نماینده اصناف راهبشت رئیس دهوت کردند بکنفر از خارج از آنها مانع کرده بود و بواسطه این تقصیر گرفتار و بنظمیه فرستاده شد و هیچ وجه از این جا قصوری در پذیرفتن رؤسای اصناف نشده و لوازم پذیرائی آنها هم از طرف مجلس بعمل آمده بود مسئله هم در خصوص دستگیری مرتکبین قتل مرحوم آقا سید عبدالله سؤال می کنم که در این باب اقدامی شده و چیزی بریاست مجلس رسیده است یاخیر
رئیس — در خصوص واقعه که اتفاق افتاده بود همانطور که فرمودید از طرف مجلس قصوری در این باب نشده و در خصوص قاتلین مرحوم آقا سید عبدالله مشغول هستند و اشخاصی چند را هم گویا گرفته اند و مشغول استنطاق آنها میباشند دیگر نتیجه چه شود چه عرض کنم .

کاشف — این مسئله خوبست توضیح شود کسانی که آمده اند نمی دانند این اقدام از طرف مجلس بوده است یا از خارج باید معین شود بدانند .

رئیس — عرض کردم این بکنفر خارجی بود در خارج مجلس يك جسارتی بیک چند نفری که ما دعوت کرده بودیم نموده بود بعد که معلوم شد نظمی او را دستگیر کرده به مجازات خود خواهد رسید .

متمین السلطنه — میخواستیم سؤال کنم امروز آقای رئیس الوزراء تشریف خواهند آورد یا خیر
رئیس — گویا تشریف بیاورند .

سردار اسعد — عرض میکنم بنده از ارسال که آمدم لازم نیست عرض بکنم چه جور جانفشانی و چه طور خدمت کردم همه میدانید این خدمات و جانفشانیها که میکنم و این جوانهائی که بکشتن دادیم نمره آن را خواهیم دید نمره آن استقلال و امنیت مملکت است و در این باب يك سال بیشتر است شبانه روز زحمت میکشیم و تلاش میکنیم ولی بدبختانه هنوز بآن نمری که باید برسیم نرسیده ایم بلکه امروز می بینم که نتیجه بعکس می بخشد و داریم بقهقرا بر میگردیم بمقیده بنده وضع امروز را براتب بدتر از وضع ارسال در آن موقع می بینم ارسال در اینوقت يك اطمینانی در مردم بود که امروز آن

اطمینان حاصل نیست و بر هر فرد از افراد ایرانی وطن پرست و مسلمانی که صاحب اعتقاد باشد خدمت و جان فشانی او باید بالمضاعف بشود بجهت اینکه امروز می بینیم وطن ما در خطر است و از هر طرف ما را بدبختی های زیاد تهدید میکند و هیچ دز این باب مذاکره از دشمن هم نباید بکنیم که بگوئیم دول خارجه با ما همراهی نکردند یا اینکه دشمن ها داریم یا اینکه مستبدین با ما بد کرده اند علی المجاله تقصیر همه است چه مشروطه و چه مستبد فرض شخصی را بر استقلال مملکت ترجیح میدهند آنچه من می بینم تمام از روی فرضهای شخصی است در صورتی که امروز روزیست که ما هر دشمنی که با هم داشته باشیم باید کنار بگذاریم و صورت هم را بیوسیم و بگوئیم دشمنی من و تو بماند تا وقت دیگر که همانطور که حضرت آیه الله نجف در تلگراف اشاره کرده اند و همچنین در تلگرافات دیگر که فرض های شخصی را بگذارید برای وقت دیگر بنده هم عرض می کنم امروز اول چیزی که بر ما لازم است اتحاد است که واقماً باید اغراض شخصی را کنار بگذاریم و اقلاً ما يك ماه بی بینیم که يك دونفری که با هم فرض دارند و قسمی هم دیگر را ملاقات میکنند اغراض شخصی را کنار گذارند و بگویند دشمنی من و تو بماند برای وقت دیگر که اسباب امیدواری شود و اما در این باب که اتحاد نماییم جزء عمده اینکار بنده خود را میدانم که امروز هم بفضل خدا قوه خود را بیشتر از پارسل می بینم که از همه حیث قوت و قدرتم از پارسل بیشتر است که و کلای محترم هم با بنده همراهی خواهند کرد که قاتلین آقارا پیدا کنیم اگر چه بکشته شدن پسر و برادرم باشد بنده باید امنیت را در این مملکت پایدار کنم در طهران و در سایر جاها اگر چه بکشته شدن پسر و برادرهایم باشد آنها خلق شده اند برای کشته شدن منتهای خوشبختی آن پدری است که ببیند پسرانش در راه ملت در خون خود میفلطد و بنده حاضرم جانم را در راه ملت نثار کنم و امیدوارم که بزودی یعنی تا يك هفته دیگر امنیت را چنان بطهران اعاده بدهم که کسی چنین امتیاتی ندیده باشد و اینکه بیک قدری دیرتر این عرض را کردم برای این بود که منتظر تشکیل کابینه بودم که خیلی دیر شد ولی امیدوارم که انشاء الله تعالی در همین دو سه روزه يك خدمت نمایانی باین مملکت بنمایم .

افتخار الواعظین — بنده امروز در این مجلس چنین حس میکنم که بزرگترین چیزی که ما بآن محتاجیم کابینه صحیح است که کمال مناسبت و مجالست را با هم داشته باشند در سابق وقتی که دو روز بحران اتفاق می افتاد یا اینکه دو روز وزراء میرفتند بالا (شمیران) یا اینکه دوروز بمجلس نمی آمدند ما اینجا حاضر می شدیم نظامنامه و قانون اساسی میخواندیم اخطار میکردیم و حرارتها بخرج میدادیم حالا نمیدانم چه شده است که اینطور نشسته ایم بنده عرض می کنم اینموقعی است که خودتان میدانید چه موقع است رئیس الوزرائی آمد اینجا و معرفی شد و قول داد که در ظرف بیست و چهار

الی سی و شش ساعت کابینه خودش را آورده معرفی نماید که امروزه پانزده روز است که مامنتظریم فردا پس فردا و روز دیگر سه روز دیگر رئیس الوزراء کابینه خودشان را تشکیل داده و معرفی خواهند کرد و آنوقت مجلس شورای ملی اصلاحاتی را که در نظر دارد و چیزهاییکه اجرائش را خیلی لازم میداند از هیئت وزرا بخواهد بنده یکی از اوجب واجبات اجرای قانون ترك اسلحه را میدانم ولی از وظیفه من خارج است در عهده وزیر است که اجرا نماید بنده باید در اینجا بیستم و از وزیر بخواهم و او تمهید بکند که اجرا نماید بدبختانه قریب ۱۰ روز است که ما وزیر مسئول در این مملکت نداریم و بعضی خبرها به این واسطه در ولایات میرود و چه اثرها میکند بنده نمی دانم عرض می کنم امروز نشستن ما در اینجا و قانون یا امتیاز چرم سازی خواندن چندان اهمیتتی ندارد امروز به آقای رئیس واجب است که آقای رئیس - الوزراء را بخواهند که بیایند اینجا و اگر مانعی در تشکیل کابینه دارند بالصراحه بگویند تا مجلس شورای ملی چه کند در برداشتن آن مانع و اگر هم عاجزند از اینکه کابینه را انتخاب نمایند آنرا هم بالصراحه بگویند تا مجلس شورای ملی تکلیف خودش را بداند و بنده خیلی لازم می دانم که رئیس الوزرا بیایند اینجا بالصراحه بگویند که علت اینکه امروز ۱۰ روز است می گذرد و ایشان نمی توانند يك کابینه تشکیل بدهند چه چیز است .

وکیل التجار — خلاصه عرایض بنده این بود که گفته شد ولی فرمایشات آقای سردار اسعد واقماً خیلی با امیدواری می دهد و بنده تشکر می کنم ولی خودشان می فرمایند باز يك کابینه لازم است بنده آنروز عرض کردم باز هم عرض می کنم که ما از خارج کسی را نمی توانیم بیاوریم علت این که ۱۰ روز است می گذرد کابینه معرفی نشده است چیست اگر مانعی دارند بیایند بگویند و اگر هم نمی توانند آنرا هم صراحة اظهار بدارند که تکلیفی برای این مملکت معین شود .

ارباب کیخسرو — مقصود بنده اولاهمان بود که عرض شد ثانیاً اینکه اساس مشروطیت مابنی بر دو سئد بوده است یکی قانون مشروطیت و یکی وجود دوسیدسند است که عکس آنها را در همین جا برمی داشتند و چه قدر زحمات کسیده اند که آن ها را (سیدین سندن) می گفتند که یکی از آنها بعد از چندین خدمات دچار فشار استبداد محمد علی میرزا و امروزه بالاخره شهید شد و او را از بین بردند حقیقه در این باب هیچ مسامحه نباید کرد اگر چه در جلسه سابق مذاکره شده قرار شد کمال جد در دستگیری و مجازات قاتلین اوبشود برای این که اقداماتی که نسبت بآن مرحوم شده است هم بر خورد است به قانون اساسی مشروطیت ما هم این که خود آن مرحوم را دو سند بوده است از بین برداشته اند حالاهم باز استدعای کنم اگر چه فرمایشات آقای سردار اسعد به ما خیلی امیدواری و اطمینان می دهد مجلس چند نماید که این امورات را اصلاح نموده قاتلین آن مرحوم را بخواهند که پیدا نمایند .

اسدالله خان — از چندی باینطرف يك وظیفه خیلی مقدس که ده ماه است بهمه گرفته ام مرا وامی دارد باینکه چیزهایی که می دانم بآنهائی که نمی دانند بگویم و بیش از این زبانم را که می گویند -

رئیس - اگر آقایان اجازه می فرمایند و می گذارند از حق خودشان جناب عالی می توانید بفرمائید (اغلب اظهار کردند آقای سردار اسعد مجازند)

آذینه محمدخان - من نمی گذرم باید در این خصوص رای گرفت اگر رای دادند بفرمایند.
رئیس - پس رای میگیریم هر کس تصویب میکند که آقای سردار اسعد بدون آنکه نوبت بایشان برسد اظهارات خودشانرا بفرمایند قیام نمایند (به اکثریت تصویب شد)

سردار اسعد - عرض میکنم این سئوال جواب امروز و این وضع مجلس را بنده هیچ منتظر نبودم امروز متوقع بودم دشمن های خیلی سخت باهم متحد شده دست بدست یکدیگر بدهند باز می بینم گفتگوی اعتدال و انقلاب است این حرفی که ما را خراب کرده است بازاعاده میشود این حرفها را ما از مجلس تا برنیتدازیم با رزوهای خودمان نائل نخواهیم شد اثرات سوء این حرفها بکابینه وزراء و ادارات دولتی و بولایات و همه جا سرايت میکنند پس ما باید در این موقع کمال اتحاد را کرده باهم متفق باشیم و این گفتگوها را از میان برداریم بسیار خوب اگر امروز يك کار بسیار بدی اتفاق افتاد باید آنرا حربه دست کرد و بطرف خود تاخت - اینطور نیست اگر يك چنین اتفاقی افتاد باید تحقیق شود بدون تحقیق نمیشود کاری کرد اگر مقصود ما این باشد که پی موقع میگردیم و يك سوء اتفاقی را حربه دست خودمان کنیم و بطرف بپردازیم این قافله تابعشرا لنگ است و هیچ چانه نخواهیم رسید پس باید ای نمایندگان محترم يك قدری اغراض را کنار بگذارید ملاحظه کنید چشم بیست کرور و یاسی کرور ملت در این بقمه شما است و خجالت بکشید که جواب آنها را در پیش خدا و پیغمبر چه خواهیم داد حالا که يك چنین اتفاقی افتاده است باید با کمال دقت و تجسس و تحقیق کرد به بینیم کی بوده و از کجا بوده البته هر کس هست مجازات خواهند داد نباید در این موقع این طور شدت کرد بطرف يك قدری خوب است ملاحظه بکنید وضع مملکت را يك قدری این اختلافات را کنار بگذارید این هوس اقتحام کشیدن از خصم را کنار بگذارید عرض اینک بر خصم غلبه کنید بگذارید مغلوب شوند مغلوب شدن در مقام حفظ استقلال مملکت خیلی سهل است کشته شدن هم سهل است استدعا می کنم که این اختلافات را موقتاً کنار بگذارید تا اینکه مملکت بحال امنیت خود معاودت نماید بعد از آنکه قدری حال سکون در مملکت پیدا شد آنوقت باز ممکن است سر مطالب شخصی بروید و اگر اعتراض کسی را از خودتان در يك چنین موقعی رفع نکنید کار بزرگی نیست مجال باقی است ممکن است در جای دیگر با جواب بدهید دیگر آنکه میخواستم عرض کنم در باب کابینه وزراء و همراهی ما این از جمله رسومات است حتی از دول متمدنه که کابینه قدیم با کابینه جدید موافقت تام ندارد بنده میخواهم الان يك قدری از دول متمدنه هم پیش بیفتیم وقت خدمت کردن بنده حالا است که اسم وزیر روی من نیست و خدمت بوزراء بکنم اگر چه خدا شاهد است که من از روز اول مایل بوزارت نبودم و حالا میخواهم ثابت کنم که با

خارج بودن از کابینه و وزارت اداء تکلیف خودم را که خدمت باین آب و خاک و ملت است می کنم تا انشاء الله از عهد بیرون خواهم آمد لکن استدعا دارم شما هم در خیال این باشید که با وزراء همراهی کنید اگر عیبی در یکی از آن وزراء دیدید ممکن است بروید پیش او در خانه اش باو بگوئید فلان عیب در کار شماست یا رفع عیب بکنید یا امرا صا کت کنید بطور مهربانی با زبان خوش و ملایم با آنها صحبت کنید نه اینطور که از حالا آثار اختلاف و عدم موافقت با وزراء اظهار کنید در خیال این باشید که ایرادی از او گرفته او را در مجلس ضایع کنید بنده هم سرفولی که داده ام با کمال جد و جهد ایستاده ام و تا يك نفر بختیاری زنده است ایستاده ام که رفع پریشانی خاطر هارا بنمایم و از مرگ هم گریزان نیستم خدا میفرماید قل فتمنوا الموت ان كنتم صادقين هر کس ادهای مشروطیت می کند باید در راه مشروطیت آرزوی مرگ کند برای استقلال مملکت خودش نه برای ریاست یا طمع يك عرض دیگر دارم اینست که قول داده ام نظم فوق العاده بدهم در این شهر که تابعال در این مملکت دیده نشده باشد لکن فراموش کردم عرض کنم که با همراهی و کلا اگر همراهی شما نباشد نمیتوانم دیگر اینک در باب تزلزل گفتگو شد که مملکت ما متزلزل نیست بلی يك طوری است که نه میتوان گفت متزلزل است نه میتوان گفت متزلزل نیست از این حیث که مردم متوحش باشند که حالا جماعتی میریزند خانه آنها را غارت آتش میزنند این تزلزل و عدم امنیت البته هیچ نیست لکن اغنیای مملکت اغلب متزلزلند و شب براحتی نمی خوابند میترسند قریب هزار نفر قتله پیدا شده است از وقتیکه امین الملک را کشته اند اشخاصی در این شهر افتادند و گفتند پول بدهید والا کشته میشود و با سم کمپته خیلی از مردم پول گرفتند و مردم در تزلزل بودند تا اینکه این آقا کشته شد این مسئله خیلی مردم اثر کرده است گرچه از آن روز به بعد نشنیده ایم کسی برود از کسی پول بخواهد ولی خیلی اسباب تزلزل است امروز واجب است که بزودی زود رفع این تزلزل بشود و اینکار از عهد بنده بر میآید بعد از جزئی همراهی که و کلای عظام با بنده بکنند امیدوارم طوری بکنم که هموم از بنده راضی و متشکر باشند

(تمام گفتند احسن احسن)
رئیس - بعد از فرمایش آقای سردار اسعد واقفاً دیگر جای گفتگو نیست باید بهائیم که بفرمایش سردار اسعد آمدم و جواب گفتید جز این که اختلاف را شدت بدهید و ماده را غلیظ تر کنید فایده دیگر ندارد و از برای اصلاح مملکت یقین دارم که حاضر هستید خود داری بکنید و از بعضی مذاکراتی که شده است صرف نظر نمائید بنده هم مکلفم که همه حق بدهم لکن باز عرض می کنم آمدم و جواب گفتید از یکطرف یاد و طرف جز این که اختلاف را شدت بدهید فایده دیگر ندارد باید ما کار مملکت را اصلاح کنیم نه این که خراب کنیم حالا بیائید جواب بدهید محض خاطر وطن و محض خاطر استقلال وطن بنده می خواستم يك موضوعی را مطرح کنم که آنهم راجع با اتحاد است و آن موضوع اتحاد دولت مسلم است باین معنی

که امروز جشن مشروطه عثمانی است می نائید که مشروطیت این دولت کمک به مشروطیت ما کرده است و بشکرانه این که دو ملت مسلم باهم اتحاد می نمایند بیائید این مذاکرات را کنار بگذارید این اختلافات را ندیده انگاریم و فکری برای امنیت و استقلال مملکت و وطن خودتان بنمائید و مخصوصاً میخواستم امروز از مجلس و نمایندگان محترم اجازه بخواهم که تلگراف تهنیتی به مجلس مبعوثان عثمانی بنمائیم و گمان میکنم مجلس هم موافقت خواهد داشت که يك همچو تلگرافی از طرف مجلس بشود که دلیل بر اتحاد دولت مسلم بشود (گفتند صحیح است)

[رئیس اجازه ده دقیقه تنفس داد]
(مقارن ظهر مجلس ختم شد)

جلسه ۱۴۱
صورت مشروح روز دوشنبه
۱۸ رجب ۱۳۲۸

مجلس فوق العاده يك ساعت قبل از فروپ آفتاب در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد صورت مجلس روز شنبه را آقای معاضد الملک قرائت کرد

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟
حاج شیخعلی - يك پیشنهادهای آن روز بنده کردم در باب لایحه انتخاب علماء اصمی از آن برده نشده است

رئیس - صحیح است - ملاحظه دیگری هست؟
[اظهاری نشد - رئیس صورت مجلس را امضاء نمود]

رئیس - اینطوری که اینجا [صورت مجلس] نوشته شده است به گمان این که هیئت وزرا حاضر میشوند روز یکشنبه مجلس منعقد میشود که معرفی می شوند چون حاضر نشدند مجلس منعقد نشد ولی امروز بنا به خواهش آقای رئیس الوزراء فوق - العاده مجلس تشکیل شد و دستوری نداریم غیر از معرفی وزراء

وکیل التجار - می خواستم عرض کنم همان طور که صلاح است بنده به مجلس مبعوثان عثمانی تلگراف تبریک و تهنیت جشن مشروطیت آنها بشود اگر صلاح می دانید تلگرافی هم بیارلمان فرانسه بشود در تبریک عیدی که در (۱۶) ژوئیه کرده اند

رئیس - موقع آن گذشته است (در این موقع کابینه وزرا بریاست آقای مستوفی الممالک تشریف آوردند)

رئیس - آقای رئیس الوزراء کابینه را معرفی می فرمائید

رئیس الوزراء - کابینه وزراء تشکیل شده است از قراریکه عرض می کنم :
حضرت والا فرمانفرما وزیر داخله - آقای نواب وزیر خارجه - آقای حکیم الملک وزیر مالیه - آقای قوام السلطنه وزیر جنگ - آقای دبیر الملک وزیر عدلیه - شاهزاده اسدالله میرزا وزیر پرست و تلگراف برای وزارت علوم هنوز کسی معین نشده است معاون فعلاً مشغول کار است و همین چندروزه آنهم معلوم می شود (گفتند مبارک است)
نوبری - اگر چه ظاهر آ چند روزی تشکیل